

PROF. DR. FEJÉR LÁSZLÓ
FILOZÓFIATÖRTÉNÉSZ

A szépség gyógyít

Honnan ered a szépség? Az ideák világából, az isteni eredeten át a körülöttünk lévő materialista világ valódiságáig, s míg gyönyörködünk, érzékszerveinken keresztül visszatükröződik a világ. A szerző, cikkében elvezet minket ahhoz a felfedezéshez, hogy a szépség, és annak megtapasztalása egészségünk része.

Nézzük a festményt, azt mondjuk rá, hogy szép. Ugyanez a helyzet a Hősök terének szobrait szemlélve. Olvassuk a regényt, hallgatjuk József Attila versét Latinovits Zoltán előadásában, szépnek találjuk. A zenehallgatás szintén a szépség élményét nyújtja. Ezeket emberek, művészek alkották, hogy gyönyörködtessenek bennünket, hogy élvezzük a szépséget.

Egy hegyikristály, az alpesi panoráma látványa, a havas hegycsúcsok, az erdei tó tündöklése, a nyugodt vagy háborgó tenger szintén a szépség érzetét nyújtja. Egy állat, egy ló, egy kutya, egy cica ugyancsak szép. Az emberi arc, a kéz, a meztelen test is sokszor tűnik szépnek.

A SZÉPSÉG TÖRTÉNETÉRŐL

Hogyan van ez? Az itt felsorolt, tisztán természeti tárgyak is szépek tudnak lenni, a szépség élvezetét nyújtják. **Az ókorban** a görögök kultuszt teremtettek a szépségből. Platón az ideák világából származtatta a szépséget, Arisztotelész az isteni tökéletességgel azonosította.

A görög demokrácia a szépség fénykora is volt. Pheidiasz szobrai mindmáig a szépség csúcspontjai. A görög színház, a theatron – a hely, ahonnan az istenek látszanak – a társadalmi élet egyik középpontjává vált. A görög dráma a szépség élvezetével segített az embereknek életük, koruk megértésében és alakításában.

A középkor szépségideálja a katolikus egyház isteni tökéletességről szóló tanításainak felelt meg. A skolasztikus szemlélet, melyet Aquinói Szent Tamás fejtett ki, szépnek az örök, változatlan istenit tekintette. Az egész földi életünket rövid, átmeneti, jelentéktelen utazásként fogta fel. Igazi szépség ezen felfogás szerint csak halálunk után, isten közelében létezhet. Ebben a korszakban is születtek időtálló műalkotások, melyek a XXI. század embereit is gyönyörködtetik. Gondoljunk csak a gótikus templomokra, szobrokra, a gregorián zenére.

A reneszánsz az ókor klasszikus művészetét felelevenítve felfedezte a szépséget a természetben, a földi életben, az emberi testben. A festészet, a szobrászat, az építészet, az irodalom és a zeneművészet addig soha nem látott csúcokra jutott Itáliában. Gondoljunk csak Leonardo, Michelangelo, Raffaello műalkotásaira, Dante, Petrarca,

Boccaccio irodalmi műveire és a velencei muzsikára. **Az újkorban**, a modern polgári társadalmak felépítésével a művészetek világa kiteljesedett. A képzőművészet, az irodalom, a zeneművészet önálló társadalmi tudatformákká váltak. Fejlődésük saját törvényszerűségeik szerint gyorsult. Megértésükre és történetük feltárására önálló tudományok alakultak – a művészettörténet, az irodalomtudomány, a zenetudomány. A filozófián belül önállósult az esztétika, mint külön tudomány. A filozófusok definiálták a szép fogalmát. Egyesek a gyönyörrel, a gyönyörködtetéssel azonosították, míg Immanuel Kant az érdek nélküli tetszéssel azonosította.

MÉGIS, MI A SZÉP?

Miért is gyönyörködtet bennünket egy darab kézbe vett kő vagy kristály, az Alpok panorámája, a háborgó tenger? Hiszen ezek a természeti tárgyak, jelenségek még semmiféle ember általi átalakításon nem mentek keresztül. Szóval a szépség már ott van eredendően a természetben is?

Igen, de sajátos értelmet nyerve. A természeti tárgy, jelenség a forma és a tartalom egysége.

Nincs üres forma és forma nélküli tartalom. A forma az ember

érezkészeivel felfogott jelenség, amely a tartalmat, az emberi értelem, gondolkodás számára a lényegyet hordozza.

Amikor a kristálydarabot kézbe véve egyszer csak a látványtól megborzongunk, akkor pusztán érzékelés útján,

a fénytörés csodálatos színeiben, káprázatában felsejlik számunkra a lényeg a jelenségben. Nevezetesen az a szabályos, törvényszerű rend, amely a kristályt, a szerkezetét létrehozta és fenntartja. Vagyis tisztán érzékelés útján jutottunk el a lényeghez, fedeztünk fel, értettünk meg valami újat a környezetünkben.

Az alpesi erdők, hegyek látványa, a tenger morajlása, vagy a magyar pusztai téli csendje új felismeréshez, új ismeretekhez vezet bennünket. Kiemel egy kis időre hétköznapi világunkból, kötöttségeinktől felszabadít. Egy kicsit önmagunk és környező világunk fölé

emelkedünk, és ezáltal a szépség tudatosulásával meg is szabadulunk terheink egy részétől. Jobban megértjük önmagunkat és környezetünket. Ezt a folyamatot, élményt jelenti a katarzis, mely mindig erkölcsi megtisztulást eredményez. Magát azt a folyamatot, viszonyt, amely által az ember számára a forma a tartalmat, a jelenség a lényegét tükrözi, esztétikumnak nevezzük. A tükröződés maga a természetben is jelen van. Gondoljunk csak a hegyi tó víztükrén megjelenő hegy-csúcsokra. Az Új-Guineában élő kunyhóépítő, kis madár léte re óriási vesszőkunyhót épít, melynek bejáratába színes virágokat, terméseket, gyümölcsöket és kavicsokat halmoz művészi tökélyvel. A szépség a természeti lények számára a formában, a jelenségben, a színek játékában az ösztönös rendet, lényegét jelenti.

A MŰALKOTÁS SZÜLETÉSE

„Poeta natur” „a művész születik” – mondták a rómaiak. Valóban velünk született különös képességek szükségeltetnek a műalkotások létrehozásához. Képességek, melyek lehetővé teszik olyan érzékelhető formák megalkotását, melyek képesek a művész szándéka szerinti tartalom megjelenítéséhez. Minden művészi tevékenység tanulással, felfedezéssel kezdődik. A művész felfedez, megismer valami újat a környező világában – külső és belső világában – és ehhez

alkotja meg a formavilágát, a maga választotta közvetítő közegben, homogén médiumban.

A festő számára a vászon és a festékek, a szobrász számára a márvány és a bronz, az író számára a szavak jelentik a homogén médiumot. A katarzis a műalkotás folyamatában mindig felfedezéssel, egy új igazság megértésével kezdődik. Az új tudás a művész ihletett lelkiállapotában kikényszeríti a mű megalkotását. Az új igazság érzéki megjelenítését lehetővé tevő harmonikus formákból a művész önmagán és környezetén felülemelkedve valósággal megszüli, kiszervei magából a művet.

A műalkotás egy önálló világként, birodalomként jelenik meg, melybe pusztán érzékszerveinkkel juthatunk. Tehát koncentrált esztétikum. Vagyis a művész által teremtett formavilág, mely a művész szándéka szerint hordozza a művész által felfedezett új igazságot. A katarzis lényegéből fakadóan az új igazság minden esetben erkölcsi jellegű. A műben a művész szubjektív módon fejezi ki számunkra a jót és persze a rosszat is. Az erkölcsi tartalom, mondanivaló pedig a valóság – külső és belső valóságunk – mindennapi, gyakran tudományos, vagy ezoterikus igazságaiba burkolózik. Az esztétikum a lélek képessége a világ felfogására, megértésére, élvezetére.

Minden művész pályája és művészete tanulással kezdődik. Az istenadta tehetség csak tanulás által bontakozik ki. A művész elsősorban saját művészeti ágával ismerkedik meg. Az addigi történettel, korábbi mesterekkel, műalkotásokkal éppúgy, mint saját kora művészeivel, művészetével. Mozart, a csodagyerek is rengeteg tanulással, gyakorlással, tanítói és a kortárs

művészek kritikájával vált a zene óriásává.

A művészi géniusz nagyon is prózai, mindennapi erőfeszítések által bontakozik ki és szüli a csodát, a műalkotást, a katarzist.

A MŰ ÉLVEZETE A KATARZIS

A művet, a műalkotást érzékszerveink által vehetjük birtokba. Nézzük a festményt, a szobrot, az épületet, olvassuk a regényt, hallgatjuk a zenét. Amikor a regényt olvassuk, már néhány mondat után kezdjük elveszíteni a kapcsolatunkat a hétköznapi valóságunkkal. Egy új, ugyancsak érzékelhető világba érkezünk, amelyben látunk, hallunk, szagolunk, érezzük a finomságok ízét. A műalkotás világában elkezdjük jól érezni magunkat, mert minden ismerős. Környezetünk embertársaira, tárgyaira, állataira ismerünk. Gyakran pedig önmagunkra. Azonosulni tudunk a regény szereplőjével.

A műalkotás felidéz – evokatív – jellegű, mert koncentrált esztétikum. Beleélve magunkat – a hétköznapi valóság szintjének szorításaitól, visszahúzó erejétől megszabadulva – egy magasabb szintre, a nembeliség, a humánus szintjére emelkedünk. A műélvező katarzisa saját nembeli, emberi lényegével való egyesülése, tudatosulása. Mindez csakis magasabb rendű lelki működésünk, lelkünk szárnyalása által lehetséges.

ERKÖLCSI MEGTISZTULÁS – EGÉSZSÉG

A műalkotás élvezete, a regény olvasása, mint látjuk, katarzishoz vezet. Ugyanis visszatérve a regény birodalmából a hétköznapi valóságunkba, már nem ugyanolyanok vagyunk, mint amikor elkezdtük olvasni a regényt. A regényben valami újat értettünk meg, valami mást fedeztünk fel saját valóságos világunkból. Sokszor pozitív, tudományos vagy ezoterikus ismeretekre is szert teszünk. A történelmi regények történelmi tudatunkat gazdagítják.

A katarzis azonban közvetlenül erkölcsi megtisztulást jelent. Erkölcsi megkönnyebbülést. Világosabbá válik számunkra, hogy mi a jó és mi a rossz. Hogy valóságos világunk szereplőit, társainkat,

családtagjainkat hogyan értékelhetjük cselekedeteik, magatartásuk és viselkedésük szerint. Saját magatartásunkat tudatosabbá tehetjük. Szándékunk szerint jobbá válhatunk, kerülhetjük a rosszat.

Az erkölcsi megtisztulás gyakorlati eredménnyel is szolgál. Életünket tudjuk ezáltal pozitív irányba változtatni. Rájövünk, hogy mire vagyunk igazán képesek, és így megvalósítható, adekvát célokat fogalmazhatunk meg. **Céljaink elérése pedig lelki megújuláshoz vezet.** A lelki töltődés erősíti az összhangot saját lényegünkben. A test, a szellem és a lélek magasabb egysége, harmóniája bontakozhat ki. A szépség okozta gyönyör, tehát egészségünk egyik fontos alappillére.

